

ULVILA ISOKARTANO

Fosfaattinäytesarja 16.8.-31.8.1972

Ulvilan Isokartanon mailla viime vuonna otetun fosfaattinäytesarjan analyysin perusteella suoritettiin elokuun toisella puoliskolla 1972 uuden näytesarjojen oton 5 m:n linja- ja pistevälein. Näytteet otettiin tällä kertaa kolmesta kohdasta: Kotopellolta lähinnä Isokartanon rakennusryhmää poikkilinjoilta 1-6,5 (alue I), pellon eteläpäästä linjoilta 14-22 (alue II) sekä Keskitienpellon puolivälistä linjoilta 30,5-35 (alue III). Näiden lisäksi otettiin näytteet perusviivan suunnassa Keskitienpellon loppuun pisteeseen A/42 asti (kartta 1). Näytteet otettiin lapiolla kaivamalla pieni kuoppa jokaisen pisteen kohdalle mullan ja "jankon" alle C-horisonttiin.

Alue vaakitettiin siten, että perusviiva punnittiin 10 m:n välein mullan päältä, poikkilinjat (16,5 ja 32) 5 m:n välein. Mullan paksuus ja rikastekerroksen (C-horisontti) syvyys mitattiin maan pinnasta sekä merkittiin profiilikarttaan. Näin saatiin yksi pitkittäis- ja kaksi poikittaisprofiilia (kartta 2).

Lapiomiehinä olivat Ulvilan kunnan puolesta Pentti Kiviniemi ja hänen lisäkseen Tero Kauhanen ja hänen koulunsa alettua Pekka Koskinen Porista.

Sateinen sää teki haittaa keskeyttämällä työn alinomaan. Positiivisena "haittana" olivat useissa näytepisteissä tavatut rakennusjäänteet, jotka - mikäli ne varmasti olivat kiinteitä tai muuten arkeologisen kaivauksen kannalta huomionarvoisia - jätettiin rikkomatta ja näistä kohdist näyte ottamatta. Paikat merkittiin karttaan.

Kotopelto, alue I

Pisteessä A/1,5 mullan alla maatonutta turvetta 3 cm:n paksuudelta; turpeen alla savea. Pisteissä A-AB/2,5 saven päällä lahonnutta puuta, jonka syyt likipitään poikittain perusviivaan nähden (itä-länsi-suunnassa). Pisteessä A/4,5 n. 60 cm:n syvyydessä maar pinnasta nyrkinkokoisia nokisia, osittain palaneita kiviä, joiden alla lahonnutta puuta syyt pohjois-eteläsuunnassa. Perusviivalla ja sen länsi- (Kirkkojuovan) puolella mullan alla savi, ylempänä hiesu. Koko alueella vahvasti nokea, hiiltä ja tiilikiven palasia sekä savitiivistettä.

Perusviivan alapuolella, missä maa putoaa jyrkästi "terassille", ei tavattu rakennusjäänteitä, paitsi näyterivillä AB/1-5,5. Pisteissä CD/2,5-3,5 sekä linjalla BC-CD/6,5 mullan väri vaihtui 20-30 cm:n syvyydellä jyrkästi vaaleaksi ja ruskehtavaksi. Tämä mullan kerroksellisuus todettiin kaikissa "terassin" näytepisteissä. Alue oli vielä 1910-luvulla mv. Pekka Paalan kertoman mukaan ollut tulvaveden peitossa keväisin.

Kotopelto, alue II

Pisteessä B/14,5 tavattiin ensin nokipitoista multaa, sen alla hiilenpalasia, sitten tiiliporoa ja lopuksi savea. Pisteessä BC/14,5 törmättiin erittäin hiili- ja tiilipitoiseen mullan jälkeen 25 cm:n syvyydellä maanpinnasta kivilatomukseen, joka jätettiin rikkomatta ja näyte otamatta. Pisteessä EF/14,5 paksu noki- ja tiiliporopitoinen multa; näytesyvyys 95 cm. Osoittautui, että kaikki Päckiojaa lähinnä olevat näytepisteet olivat erittäin paksun multa- ja rakennusjätekerroksen alla; näytesyvyys vaihteli 90-120 cm maanpinnasta. Sai sen vaikutelman, että Päckioja tällä kohdalla (luultavasti ylempänäkin) on ollut huomattavasti leveämpi kuin nykyään, ja että sitä on täytetty vyöryttämällä ylempänä olleet rakennusjätteet täytteeksi ja pellon itäosan tasoittamiseksi. Pisteissä BC/15, A15,5-16,5, AB/16 ja BC/15,5-16 oli vahvasti nokea ja tiiliporoa. Pisteissä EF/16 ja DE/16,5 ei saatu näytettä, koska n. 90 cm:n syvyydellä törmättiin suuriin kiviin. Kivien päällä oli hiilen ja noen sekaista rakennusjätettä. Pisteissä BC-C/20-21,5 oli runsaasti tiiliporoa ja nokea: rakennuksen ilmeinen jäännös, joka jo viime vuonna kartoitettiin. Poikkilinjalla 16,5 voitiin todeta, että korkeimmalla kohdalla (B/16,5) olevaa rakennusjätteiden täyttämää kuoppaa lukuunottamatta vain terassin rinteellä ja ennen kaikkea Päckiojan puolella olivat paksuimmat rakennusjätteet (kartta 2, profiili 1-1). Sen sijaan keskeltä alueen laelta ne puuttuivat tyystin.

Keskitienpelto, alue III

Näytesarja aloitettiin pisteestä A/30,5 ja sitä jatkettiin perusviivalta 5 m:n välein aina pellon eteläpäähän (A/42) asti. Pisteissä A/32,5-37,5 erittäin runsaasti hiiltä, tiilenpalasia ja palaneita kiviä; pisteissä A/36-37 niin runsaasti rakennusjätettä ja suuria kiviä, että näytteet jäivät saamatta. A/38 alkaen aina pellon eteläpäähän saakka ei tavattu enää rakennusjäänteitä, ei myöskään poikkilinjalla A-CD/40.

Sen sijaan pisteissä AB/33,5-34, B/32, C/33 ja E/33 suuria kiviä + tiiliä. Näytteet jätettiin ottamatta, jotta näissä kohdissa olevat rakennusjäänteet olisivat säilyneet rikkomatta. Ilmeisesti on pisteissä B/32 ja C/33 verraten hyvin säilynyt rakennuksen pohja.

Runsaista rakennusjäänteistä huolimatta alueelta III ei saatu talteen yhtään savitiivistettä. Olisikohan niin, että Keskitienpellon rakennukset periytyisivät Ulvilan kaupunkia myöhemmältä ajalta? Toisaalta on huomattava, että näytekohdat todella olivat vain "pisteitä", lapionpistoja ja ennen kaikkea, että sekä viime vuonna että nyt Keskitienpelto (samoin tänä vuonna myös Kotopelto) olivat kyntämättä ja pellolla oleva viljan sänki esti kaikki laajemmat pintahavainnot.

Kaikkiaan otettiin 362 näytettä mukaanluettuna kolme puu- ja hiilinäytettä mahdollista C¹⁴-analyysiä varten sekä viisi savitiiviste- ja esinenäytettä.

Yhteenvetona

tämän vuoden näytesarjan ottamisen yhteydessä tehdyistä havainnoista voin todeta, että

1. aluetta aikoinaan pelloksi tasattaessa ylimpänä peltokumpareiden laella olleet rakennusjäänteet on ajettu reunoille tasoittamaan joen jyrkkiä törmiä (koskee sekä Kirkkojuopaa että Päkiojaa). Tästä seuraa, että osa (luultavasti suurin osa) rakennuspohjista ja kaduista on jo kokonaan tuhoutunut;
2. vain Kotopellolta tavattiin näytepisteistä savitiivistettä, sekä
3. kaikilta kolmelta alueelta tavattiin jälleen erittäin paljon nokea ja hiiltä: olisiko niin, että Ulvilan kaupunki olisi viime vaiheessaan (1550-58) palanut? Tämän voinee varmistaa vain arkeologinen kaivaus, joka ehkä olisi syytä suorittaa vaiheittain fosfaattianalyysin tulosten perusteella sellaisista kohdista, joista vielä on tavattavissa selviä rakennusten pohjia.

Porissa 1. päivänä syyskuuta 1972

Isto Kauhanen
hum.kand.